

26.4.2023

EOAK/2084/2022

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

POLIISIN ASELUPAPALVELUT

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Sisä-Suomen poliisilaitoksen ja samalla koko poliisihallinnon lupapalveluita aselupiin liittyvissä asioissa.

Kantelija kertoo ongelmasta, joka koskee tilanteita, joissa hankittu ase on esitettävä poliisille 30 päivän kuluessa sen hankkimisesta. Kantelijan mukaan lupapalveluiden ruuhkasta johtuen saatavissa ei ole aikoja esittämiseksi asetetun määräajan 30 päivän puitteissa, mikä kantelijan mukaan johtaa ongelmiin muun muassa ampuma-aselain ampuma-aserikkomusta koskevan sääntelyn näkökulmasta.

Ampuma-aselain 42 d §:n 2 momentin mukaan ampuma-ase, tehokas ilma-ase ja aseensa osa on esitettävä pyynnöstä poliisille poliisin ilmoittamassa määräajassa.

Ampuma-aselain 103 §:n 3 kohdan mukaan ampuma-aserikkomuksesta tuomitaan sakkoon muun muassa se, joka laiminlyö 42 d §:n 2 momentissa säädetyn velvollisuuden esittää poliisille pyynnöstä ampuma-ase, tehokas ilma-ase tai aseensa osa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys Sisä-Suomen poliisilaitoksen lupahallintosektorilta. Lausunnon antoivat Sisä-Suomen poliisilaitos, Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön lupahallinto ja Poliisihallitus.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen lupahallintosektori toteaa selvityksessään, että kantelusta ei tarkemmin selviä, milloin kantelija on yrittänyt varata aikaa asetarkastukseen. Selvityksen mukaan keväällä 2022 asetarkastukseen on saanut ajan varattua noin viikon päähän koko Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella. Mitään erityisiä ruuhkia ei asetarkastusten osalta ole ollut.

Sisä-Suomen poliisilaitoksessa ampuma-aseita ja aseensa osia tarkastetaan neljällä poliisiasemalla; Tampereella, Valkeakoskella, Jyväskylässä ja Äänekoskella. Asetarkastukseen varattuja aikoja on varattavissa joka viikolle seuraavasti: Tampereella asetarkastuspäivät ovat tiistai, keskiviikko ja torstai; Valkeakoskella asetarkastuspäivä on maanantai; Jyväskylässä asetarkastuksia suoritetaan maanantaisin ja torstaisin; Äänekoskella asetarkastuksia suoritetaan tiistaisin.

Kantelijan kotiosoitteesta lähimmälle asetarkastuspisteelle Tampereelle on matkaa alle 90 kilometriä. Tampereen pääpoliisiasemalla on ollut vapaita asetarkastusaikoja niin, että sellaisen on saanut halutessaan noin viikon sisällä. Tilanne on ollut sama koko alkuvuoden ajan.

Kun aseluvan hakijalle lähetetään myönteinen päätös aseluvasta, on mukana ohjeet aseiden esittämiseksi ja ajanvaraukselle.

Mikäli asiakkaalla on jostain syystä käymässä niin, että hänelle ei ole mahdollista tarkastuttaa asetta tai aseiden osaa mainitun 30 päivän kuluessa, on asiakkaan oltava yhteydessä lupavalvontaan. Puhelinnumero löytyy asiakkaalle lähetetystä ohjeesta. Jos asiakas ottaa yhteyttä lupavalvontaan, pyritään järjestämään asiakkaalle aika erikseen asetarkastukseen, normaalien asetarkastusaikojen ulkopuolelta ja niin, että 30 päivän aikaraja ei täyty.

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa lausunnossaan, että kantelijan kirjoituksessaan esille tuomaa ongelmaa ei ole Sisä-Suomen poliisilaitoksessa havaittu koko vuonna. Lupapalveluiden ruuhka ei ole koskenut ampuma-aseiden esittämistä.

Mikäli ampuma-aseiden hankkiminen ei jostain (muusta kuin lupapalveluiden ruuhkasta aiheutuneesta) syystä pääse esittämään asetta 30 päivän kuluessa, tulee hänen toimia asiakasohjeen mukaisesti ja ottaa yhteyttä poliisilaitokseen asian järjestämiseksi.

Kantelussa esitetyille arvostelulle ei ole poliisilaitoksen mukaan käytettävissä olevan selvityksen pohjalta löydettävissä Sisä-Suomen poliisilaitoksen osalta perusteita.

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön lupahallinnon lausunnon mukaan aseiden esittäminen ruuhkautuu ajoittain, koska aseiden esittämiseksi on lakisääteinen aikaraja ja ampuma-aseiden hankkiminen keskittyy usein tiettyihin vuodenaikoihin. Tyypillisesti aseita hankitaan eniten keväällä ja erityisesti syksyn metsästyskauden kynnyksellä. Tällöin myös hankitun aseiden esittämiseen on jonoa ja ajanvarausjärjestelmässä tarjotut ajat varataan nopeasti. Ongelma on siis tästä näkökulmasta todellinen.

Poliisilaitosten mukaan matkustusasiakirja-asioiden viimeaikaisilla ruuhkilla ei ole ollut vaikutusta asetarkastustoimintaan.

Lausunnon mukaan useimmat poliisilaitokset kuitenkin tunnistavat ongelman, ja läpi valtakunnan korostetaan luvanhaltijan omaa aktiivisuutta näissä tapauksissa.

Poliisilaitoksilla ei ole ajanvarausaikojen täytyttyä tietoa siitä, kuinka moni asetarkastusta tarvitseva on jäänyt ilman aikaa. Ennen asetarkastusta poliisilla ei ole myöskään tietoa siitä, kuka on hankkinut ampuma-aseen ja odottaa tilaisuutta päästä esittämään hankkimansa ase poliisille.

Tämän vuoksi poliisilla ei ole mahdollisuutta olla asiassa aloitteellinen ja ottaa yhteyttä asean hankkineeseen luvanhaltijaan ja tarjota vakioaikojen ulkopuolista tarkastusaikaa. Luvanhaltijan on siis itse otettava yhteyttä poliisilaitokseen, jos asean esittämiseksi annettu määräaika on kulumassa umpeen eikä sopivaa esitysaikaa ole saatavilla. Asean esittäminen ei ole kotipaikkasidonnaista eikä sidoksissa siihen, mikä poliisilaitos on aseluvan myöntänyt.

Jos tarjolla olevat asean esitysajat eivät palvele asean hankkinutta luvanhaltijaa tai vapaita tai sopivia esitysaikoja ei ole saatavilla, poliisilaitokset pystyvät järjestämään asetarkastuksen myös erikseen sovittavaan ajankohtaan. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että luvanhaltija on itse aktiivinen ja ottaa yhteyttä poliisilaitokseen uuden ajan sopimiseksi. Käytäntö on sama jokaisessa poliisilaitoksessa.

Asean esitysaikoja pyritään tarjoamaan niin, että ne palvelevat mahdollisimman hyvin paikallista tarvetta. Yleensä poliisilaitokset pystyvät lisäämään tarkastusaikoja ainakin hetkellisesti suurimman kysynnän kausina, jos tällainen signaali tulee poliisilaitoksen tietoon.

Poliisihallitus toteaa lausunnossaan, että 30 päivän esittämisaika on mahdollistettu siten, että osassa poliisilaitoksissa asean voi tulla esittämään tiettyinä ajankohtina ilman erillistä ilmoittautumista ja osassa esittämisaikan voi varata sähköisen ajanvarauksen kautta. Valtakunnallisella tasolla kantelijan esittämä ongelma lupapalveluiden ruuhkautumisesta on Poliisihallituksen lupahallinnon lausunnon perusteella tunnistettu, ja poliisilaitoksissa asean esittäminen ruuhkautuu lakisääteisen aikarajan sekä tiettyihin vuodenaikoihin keskittyneiden aseiden hankkimisaikojen johdosta.

Kantelussa esitetyn sekä saadun selvityksen perusteella kantelijan ja Sisä-Suomen poliisilaitoksen käsitykset ajanvarauksen ruuhkautumisesta eriävät toisistaan.

Poliisihallitus katsoo joka tapauksessa selvitetyn, että valtakunnallisesti katsottuna kantelijan esittämä ongelma on selvityksen perusteella todellinen, ja ruuhkautuminen on mahdollista nimenomaan silloin, kun aseita hankitaan tyypillisesti enemmän eli esimerkiksi keväällä. On tärkeää, että kun ruuhkautuminen on jollain tapaa ennustettavaa sen tyypillisesti keskittyessä tiettyihin vuodenaikoihin, ruuhkautumiseen varaudutaan jo etukäteen riittävällä resursoinnilla. Riittävästä resursseista huolehtimisen tärkeys korostuu entisestään nyt kyseessä olevien lakisääteisesti aikarajaisten lupa-asioiden kohdalla, joiden laiminlyömisestä voi pahimmillaan käynnistyä myös aseenomistajaan kohdistunut rikosprosessi.

Poliisihallitus toteaa, että Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunnon liitteenä toimitetussa asiakasohjeessa mainitaan, että ampuma-aseet ja asean osat tarkastetaan vain ajanvarauksella. Ajanvaraus ohjeistetaan tekemään seuraavasti: "Varaa aika: www.poliisi.fi/ajanvaraus tai soita p. 0295 419 800."

Poliisihallitus toteaa, että Sisä-Suomen poliisilaitoksen ohjeessa mainittu puhelinnumero on Helsingin poliisilaitoksen hallinnoiman poliisin valtakunnallisen neuvontapuhelimen puhelinnumero, joka sinänsä voi auttaa kiireettömissä asioissa, jotka liittyvät muun muassa lupa-asioihin ja ajanvaraukseen. Poliisihallitus toteaa kuitenkin, että kyseisen palvelun kautta on mahdollista varata aika valtakunnallisesti eri lupapalveluihin ja kuten laillisuusvalvontakäytännössäkkin on todettu (EOAK/5276/2021), kevään 2022 aikana poliisin lupapalvelut ovat yleisellä tasolla olleet ruuhkautuneet.

Poliisihallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että asiakasta ohjeistettaisiin myös sellaisten tilanteiden varalta, joissa poliisin yleinen neuvontapuhelin on ruuhkautunut. Tällöin olisi Poliisihallituksen näkemyksen mukaan palveluperiaatteen ja neuvontavelvollisuuden mukaista ohjeistaa nimenomaisella tavalla olemaan viimesijassa yhteydessä siihen poliisilaitokseen, jolta aikaa varataan. Tämä olisi linjassa myös Poliisihallituksen lupavalvonnan esittämän poliisilaitosten yhteisen käytännön kanssa. Poliisihallitus vielä erikseen korostaa, että selvän ohjeistuksen lisäksi on tärkeää varmistautua siitä, että poliisilaitoksen oma puhelinpalvelu on resursoitu nyt kyseessä olevan kaltaisten kiireellisuontoisten (ase-)lupa-asioden osalta siten, että asiakas saa viimeistään sen kautta vaivattomasti ja oikea-aikaisesti neuvontaa ja apua ajanvaraukseen. Lisäksi Poliisihallitus pitää hyvänä ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisena myös sitä toimintatapaa, että poliisilaitokset mahdollistavat aseiden esittämisen ilman ajanvarausta esimerkiksi erikseen mainittuina säännöllisinä aikoina ns. jonotusperiaatteella.

Yleisesti ottaen on perusteltua pyrkiä varmistumaan siitä, että jos sopivia esitysaikoja ei ole saatavilla, luvanhaltijalla on myös tosiasiallisesti mahdollisuus varata sähköisestä varausjärjestelmästä erillinen lain edellyttämän määräajan sisällä oleva esitysaika viimeistään ottamalla yhteyttä suoraan poliisilaitokseen tai asioimalla poliisilaitoksessa ilman ajanvarausta. Poliisihallitus pitää sinänsä myönteisenä, että Sisä-Suomen poliisilaitos lausuntonsa mukaisesti jakaa aselupa-asiakkailleen nyt puheena olevan kaltaiset toimintaohjeet. Olisi kuitenkin perusteltua varmistaa, että ne ovat selkeät ja johdonmukaiset siten, että asiakas yksin niiden perusteella ymmärtää, miten hänen tulee asiassaan edetä.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Hallintolain 7 §:n 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Hallintolakia koskevassa hallituksen esityksessä HE 72/2022 vp 7 §:ssä säädetystä palveluperiaatteesta todettiin muun muassa, että julkisia palveluja järjestettäessä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota palvelujen riittävyyteen ja saatavuuteen sekä hallinnossa asioivan valinnanvapauteen. Palvelujen saatavuutta ei tulisi rajoittaa ilman asiallisesti hyväksyttäviä perusteita. Myös hallinnossa asioivan itsemääräämisoikeutta ja toimintaedellytyksiä viranomaisasiointinissa olisi mahdollisuuksien mukaan pyrittävä edistämään. Tämän tavoitteen toteutuminen edellyttää riittävää yhteistyötä ja vuorovaikutusta hallinnossa asioivan sekä viranomaisen välillä. Myös palvelujen käyttäjiltä saatu palaute ja asiakaslähtöiset arviointimenetelmät parantavat palvelun laatua ja tehokkuutta. (s. 57)

Hallintolain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Neuvonnasta hallituksen esityksessä mainitaan muun ohessa, että siihen kuuluisi tietojen antaminen viraston käytännöstä, kuten käsittelytavasta ja -vaiheista. Viranomaisen on huolehdittava siitä, että asiakkaalla on selkeä käsitys menettelyllisten oikeuksiensa käyttämisestä. Asiakkaan mahdolliset väärinkäsitykset menettelyllisistä kysymyksistä olisi pyrittävä oikaisemaan. (s. 57–58)

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 20 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa.

3.2 Arviointi

Kantelun perusteella on jäänyt epäselväksi, minä ajankohtana kantelijan tarkoittama ongelma esittää hankittu ampuma-ase poliisille asetetussa määräajassa on esiintynyt. Saadun selvityksen mukaan tällaisia ongelmia Sisä-Suomen poliisilaitoksella ei ole ainakaan keväällä 2022 ollut. Minulla ei ole aihetta epäillä selvityksessä annettuja tietoja. Kantelussa esitetty ei siten tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin.

Poliisihallitus on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota Sisä-Suomen poliisilaitoksen asiakkailleen antamaan ohjeistukseen varata aika asetarkastukseen Helsingin poliisilaitoksen hallinnoiman poliisin valtakunnallisen neuvontapuhelimen puhelinnumerosta, joka sinänsä voi auttaa kiireettömässä asioissa, jotka liittyvät muun muassa lupa-asioihin ja ajanvaraukseen. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan palveluperiaatteen ja neuvontavelvollisuuden mukaista olisi sellaisten tilanteiden varalta, joissa poliisin yleinen neuvontapuhelin on ruuhkautunut, ohjeistaa nimenomaisella tavalla olemaan viimesijassa yhteydessä siihen poliisilaitokseen, jolta aikaa varataan.

Käsitykseni mukaan Poliisihallituksen esittämä vaihtoehto toteuttaisi Sisä-Suomen poliisilaitoksen ohjeistusta paremmin viranomaiselle asetetun neuvonta- ja palveluvelvoitteen ja siten edistäisi hallinnossa asioivan toimintaedellytyksiä viranomaisasioinnissa. Korostetun tärkeää tämä on tämänkaltaisessa asiassa, jossa määrääjän ylittämisen mahdollisena seurauksena on rikosoikeudellinen sanktio toisin kuin valtaosassa hallinnon asioissa, joissa määrääjän ylittämisen seurauksena on yleensä jonkun oikeuden menetys. Voin yhtyä Poliisihallituksen esittämään.

4 TOIMENPITEET

Saatan Sisä-Suomen poliisilaitoksen tietoon edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen ohjeistuksesta ajan varaamiseksi asetarkastuksen esittämistä varten. Tässä tarkoituksessa lähetän poliisilaitokselle jäljennöksen tästä päätöksestäni.